

Tiszai Sára (SZTE): Keresztény terminusok vizsgálata a mongol nyelvű Máté evangéliumának tükrében

A 19. századi nyugati keresztény térítők számtalan nehézségbe ütköztek, amikor olyan néppel kerültek kapcsolatba, akik számára a kereszténység „tájidegen” volt. A térítési folyamatokra nem csak a nyelvi korlátok, vagy a vallási különbözőségek, de a nép hiedelemrendszere és kulturális öröksége is nagy hatással volt.

Kutatásom alapkérdése, hogy mi történik olyankor, amikor egy kulturálisan és vallásilag eltérő hagyományú nép találkozik egy új vallással. Különös figyelmet érdemel az, amikor egy nomád nép találkozik egy tételes vallással. A mongol kultúra gyökereiben vallásos hiedelemrendszerrel rendelkezik, hiszen a tengrizmus, a sámánizmus, a keleti kereszténység, másnéven nesztorianizmus és a buddhizmus igen színes táptalajt adott a 19-20. századi nyugati keresztény térítőknek. Kérdés tehát, hogy a mongol nép, hogyan alakítja ki saját nyelvén egy számára kulturidegen vallási rendszer terminológiáját. Láthatunk példát arra, hogy az első bibliafordításokban bizonyos terminusokat, amelyek az átvevő nyelv számára idegennek hatottak, meghagytak eredeti formájukban. Ilyen többek között a kal. *parisei* 'farizeus', a kal. *evan-geli-um* 'evangélium', a kal. *poropēd* 'próféta' szavak. Számos kifejezés viszont megkapta az átvevő nyelvben már korábban létező terminológiai megfelelőjét. Ezek a terminusok a sámánista és buddhista hagyományokhoz köthetők. Ide sorolható a kal. *dēdu* (a későbbi változatokban halh. *tengerburxan*; *burxan*) 'Isten'; kal. *dēdu-yin gegēn-i bolbosuroᠭuᠯučī* 'Szentlélek'; kal. *tamu* 'pokol'; kal. *čidküür* 'ördög'. Céлом, hogy a terminológiai kutatások során elkülönítsem, hogy mely terminusok rendelkeznek sámánista, illetve buddhista gyökerekkel.

Adataim nagyrésze a kalmük nyelvű Máté evangéliumának fordításából származik, melyet Isaac Jacob Schmidt¹ készített 1815-ben. A kalmük esetében amellet, hogy sámánista-buddhista kulturális és vallási háttérrel rendelkező népről van szó, a kalmükek között végzett nyugati térítők munkássága dokumentálva van, és az első evangéliumfordítás is a kalmük nyelvhez köthető. Az összehasonlítási alapot a későbbi kalmük illetve irodalmi- és halha mongol kiadások adják. Az adatok tükrében bemutatom a mongol nyelvű keresztény terminológiai változásokat a korai 19. századtól kezdve a 21. századig bezárólag.

A mongol bibliafordításokról számtalan szakirodalom jelent meg (Bawden 2012), de a terminológiai kutatásokat tekintve nem készült még olyan munka, mely a mongol nyelvekre

---

¹ Isaac Jacob SCHMIDT (1779–1847) kiemelkedő eredményeket ért el a mongolisztika területén, hiszen nevéhez fűződik az első mongol nyelvtan (1831), valamint az első mongol-német-országi szótár elkészítése (1835).

nézve egy átfogó képet adna a keresztény terminológiáról. A kapcsolódó szakirodalomból kiemelném Kara György (1997), Klaus Sagaster (2012), és Tatár Mária Magdolna (2011) cikkeit, melyek betekintést nyújtanak a mongol keresztény terminológia problematikájába, és felismerik a további kutatások szükségszerűségét is.

halh. = halha

kal. = kalmük

Felhasznált Irodalom:

BAWDEN, Charles 2012. *Another Tract for the Buryats with I. J. Schmidt's recently identified Kalmuck originals*. Wiesbaden, Harrassowitz.

KARA, György 1997. 'Reading a New Mongolian Version of the New Testament.' *Mongolian Studies* 20: 39–63.

PALUSSIÉRE, Pierre 2008. *English-Mongolian Christian Catholic Dictionary*. Ulaanbaatar.

SAGASTER, Klaus 2012. 'Bible Terminology in Mongolian Translation.' *Rocznik Orientalistyczny* 65. 171–179.

SCHMIDT, I. J. 1831. *Grammatik der Mongolischen Sprache*. St. Petersburg.

SCHMIDT, I. J. 1835. *Mongolisch-deutsch-russisches Wörterbuch : nebst einem deutschen und einem ruischen Wortregister*. Leipzig.

SVANTESSON, Jan-Olof 2012. *Cornelius Rahmn's Kalmuck dictionary*. [Turcologica 93] Wiesbaden: Harrassowitz.

TATÁR, Mária Magdolna 2011. 'Pure souls and evil demons. Toward a Christian terminology in Mongolian.' In: Michael Knüppel and Aloïs van Tongerloo (eds.) *Life and afterlife and apocalyptic concepts in the Altaic world. Proceedings of the 43. annual meeting of the Permanent International Altaistic Conference (PIAC), Château Pietersheim, Belgium, September, 3-8., 2000*. [Tunguso Sibirica 31.] Wiesbaden: Harrassowitz, 63-76.